

Сестра Поезії, дочка людської Правди

Бібліографічний огляд літератури до 95-річчя Ліни Костенко

І то нічого, що чигали круки,
Що проминуло так багато літ.
З такого болю і з такої муки
Душа не створить бутафорський плід.
(Л. Костенко)

Жінка-Епоха, Жінка-Легенда - Ліна Василівна Костенко. Вона не займалась у житті дрібницями, а виконувала свою місію. Ліна Костенко легко відмовляється від того, що вважає для себе неправильним. Вона безкомпромісно відмовилася: від авторства кіносценарію «Перевірте свої годинники», надто вже, на її думку, переписаного чужою рукою; від премії «Золотий письменник України» – не пояснивши нічого жодним словом; та навіть від звання Героя України – фраза «Політичної біжутерії не ношу» давно стала афоризмом. Для неї все просто – моральний закон усередині нас такий же реальний, як і зоряне небо над нами... А для суспільства - надто багато в ній викликів: це й творча еміграція десятиліттями, це й участь у судових засіданнях проти дисидентів, це й регулярні поїздки в Чорнобильську зону – у такому віці. Не втомило Ліну Василівну життя, не зачерствіла від отих важких негараздів душа поетеси, бо завжди була для себе початком виміру.

«Я вибрала Долю собі сама.

І що зі мною не станеться, –
у мене жодних претензій нема
до Долі – моєї обраниці.»

Народилася 19 березня 1930 р. у м. Ржищеві на Київщині в родині вчителів. 1936 р. родина переїхала до Києва, де Ліна ще школяркою почала відвідувати літературну студію при журналі "Дніпро", який редагував Андрій Малишко. Ці скупі дані біографічної довідки стануть хвилюючими поетичними мотивами, коли авторка згодом розповість у віршах про "балетну школу" замінюваного поля, по якому доводилося ходити, і про перший — написаний в окопі — вірш, і про «дитинство, вбите на війні». У 1946 р. опубліковані перші вірші Ліни. Після закінчення школи, дівчина поступила в Київський педагогічний інститут, але залишила його і поїхала навчатися в Московський літературний інститут ім. М. Горького, який закінчила 1956 р., а вже наступного року вийшла її перша книжка поезій "Проміння землі". Друга збірка "Вітрила" була опублікована у 1958 р., згодом — збірка "Мандрівки серця" у 1961 р. Потім поетичному слову Ліни Костенко було оголошено заборону, її твори не виходили окремими виданнями до 1977 р., коли з'явилася її збірка «Над берегами вічної ріки». Таким чином її творчість силоміць розмежували на два періоди, між якими пролягло мовчання, подібне до літературного небуття. Але поетеса писала "в шухляду". Саме тоді була написана «Маруся Чурай».

Костенко Л. В. Маруся Чурай : історичний роман у віршах . - К. : Веселка, 1990. - 159

с. – вперше опублікований в 1979 р. Велике кохання і жорстока зрада, трагічна смерть милого і суд громади, драматичне, з філософським осмисленням життя легендарної Марусі Чурай постає з однойменного роману у віршах. За цей твір у 1987 р. поетеса отримала Державну премію України ім. Т.Г. Шевченка.

Написаний ще в 1966-67 рр., роман у віршах «Берестечко» дописувався на всіх етапах наступних українських подій — і після поразки 70-х років, і в безвиході 80-х, і в оманливих пастках 90-х . Лише 1999 р. ця книга з необхідності бути написаною, переросла для Ліни Василівни, в необхідність бути опублікованою. У 2010 р. перевиданий твір:

Костенко Л. В. Берестечко: історичний роман /авт. післямов: І. Дзюба, В.

Панченко; іл. С. Якутовича. - К. : Либідь, 2010. - 232 с. - несподівано вийшов на друге місце у топ-10 продажів сучасної української літератури. Роман у віршах присвячений змалюванню вікопомної трагічної події (поразки війська Богдана Хмельницького під Берестечком 1651 р.), осмисленню причин цієї поразки, її ролі в національній історії та духовному житті нації. Всеприсутній у століттях, Богдан Хмельницький - грандіозна постать на роздоріжжі Європи. Людина, що зводить державу, бунтар, що кидає виклик уставленій системі, пристрасний закоханий чоловік, спопелілий від зради, стратег і полководець, софістикований дипломат, безпритульний бранець власник помилок та історії, голос гідності й свободи - таким бачить гетьмана автор. Твір і художнє оформлення Сергія Якутовича творять неповторний мистецький синтез, доповнений глибокою аналітикою - статтею Івана Дзюби про творчість Ліни Костенко та статтею Володимира Панченка про "Берестечко".

Твори, опубліковані впродовж 80-х, містить збірка:

Костенко Л. В. Вибране. - К. : Дніпро, 1989. - 559 с. – сюди, також, увійшли поезії з книг "Зоряний інтеграл" (1963) та "Княжа гора" (1972), які свого часу не побачили світу, а також вірші, що склали розділ "Інструктацію". За "Інкустації", видану італійською мовою, Ліні Костенко 1994 р. присуджено премію Франческа Петрарки, якою Консорціум венеціанських видавців відзначає кращі твори видатних письменників сучасності.

Традиційно у День знань — 1 вересня — у Національному університеті "Києво-Могилянська академія" вступну лекцію читають люди зі світовим ім'ям. 1999 року перед студентами і викладачами вузу виступила Ліна Костенко. Зустріч із знаною поетесою, науковцем завершилася урочистою церемонією вручення Ліні Костенко диплому та мантії Почесного професора НАУКМА. Це звання їй присвоїла Вчена Рада НАУКМА 15 квітня 1999 р. Прочитана лекція видана окремою брошурою:

Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. - К. : ВД "КМ

Academia", 1999. - 32 с. — і присвячена гострим проблемам української національної культури у світовому контексті. Розрахована на студентську аудиторію та широке коло читачів.

Прикметною рисою творчості поетеси є інтелектуалізм — поезія в русі, злети думки, яка осягає великі історичні простори, напружено шукаючи ключів до таємниць буття людини, нації, людства... Яскравим доказом цього є видання:

Костенко Л. В. Річка Геракліта / упоряд. та передм. О. Пахльовської. - К. : Либідь, 2011. - 335 с. + CD-аудіо. - це вибране із вже друкованих та нових поезій Ліни Костенко. Цикл природи та людського буття тут зв'язані в єдине ціле, циклічний міфологічний час та лінійний час християнства перетинаються між собою. Вірші-освянення, вірші-попередження, вірші-реквієми і вірші, де тріумфує неприборкана стихія людських почуттів, створюють цілісну симфонічну "поему" філософського осягнення Часу. Оригінальний художній коментар до поезій від Сергія Яковича "транслює" таємниці буття через витончені фантазійні "портрети" пір року, що постають у символічних, містичних та неореалістичних жіночих образах. В долученому до книжки аудіо диску, Ліна Костенко читає свою поезію.

З великою довірою до свого читача Автор відкриває родинний альбом у новому виданні:

Костенко Л. Мадонна перехресть. - К. : Либідь, 2011. - 112 с. - ніби запрошує на вогник дому, всіх подорожніх на шляхах і перехрестях буття. Крім того - це дуже особиста книжка: вона присвячена коханій доньці - Оксані.

«Я вчу Тебе, як мову іноземну, як знаки, зашифровані в гербі.

Я вдячна Богу, що послав на землю шляхетну душу, втілену в Тобі.»

Книжка поєднує простір особистісного, гранично відвертого й навіть родинно-інтимного (передовсім через використання у книжці світлин із родинного альбому) і щирого (все ж таки перший адресат книжки — дочка Оксана Пахльовська). Поетика казковості межує з ритуально-міфологічних простором, у книжці виринають теми і концепти, актуалізовані в поезії шістдесятників, тим більше, що до «Мадонни перехресть» увійшли вірші і 1960-х років, і 2011 року. Тобто вся високовольтна лінія духу поета, сформована протягом десятиліть.

«Вірші я пишу, проза пише мене, а над статтями я працюю. Так от, ця проза написала мене. Ці люди мене вели, і моє завдання було лише в тому, щоб відкинути зайве.» - так презентувала Ліна Василівна сюрреалістичний Вавилон сучасного світу, специфіку українського божевілля та свою першу прозову книжку:

Костенко Л. В. Записки українського самашедшого : роман . - К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2015. - 414 с. - (Перлини сучасної літератури). Роман написано від імені 35-річного київського

програміста, який на тлі особистої драми прискіпливо, глибоко й болісно сканує усі вивихи нашого глобалізованого часу. У світі надмірної (дез)інформації і тотального відчуження він - заручник світових абсурдів - прагне подолати комунікативну прірву між чоловіком і жінкою, між родиною і професією, між Україною і світом. За жанровою стилістикою "Записки українського самашедшого" - насичений мікс художньої літератури, внутрішніх щоденників, сучасного літописання і публіцистики. Це перший опублікований прозовий роман видатної української поетеси.

Ліна Костенко завжди майже інстинктивно відсторонювалася від «літературного колгоспу» в добровільне самотництво, в загадкове затворництво, у добровільне чи вимушене мовчання. Тож у цьому випадку і не мали значення всі репресії можновладців проти її слова. Бо допомогли поетесі яскравіше виявити, з притиском заакцентувати свою позицію і свій стиль життя. Певно, саме тому й стало ім'я видатної поетеси синонімом унікальної творчої біографії. Людиною такої творчої долі, сили таланту і характеру бути непросто. А що не виступає публічно-то це її право. Право захисту власної свободи. До того ж Ліна Костенко — автор, який у кожній своїй книжці трудно ставить останню крапку. У неї надвисокі вимоги насамперед до себе. Вона сама вибирає, коли друкуватися.

Усіх бажаючих доторкнутися до вічності Поезії, відчутти силу Слова Ліни Василівни Костенко запрошуємо до бібліотеки.

Підготувала Ольга Ставінська

Барабаш С. Поетична історіософія Ліни Костенко: безсмертя Духу. - Кіровоград, 2003. - 79 с. - ISBN 966-583-073-2 Філософія поетичної історії Ліни Костенко осмислюється автором пропонованого дослідження, кандидатом філологічних наук, завідувачем кафедри українознавства КДТУ Світланою Барабаш на основі ліричних текстів та епічних полотен геніального митця слова. Етика вчинку особистості в межованій ситуації - в центрі роздумів. Літературознавча розвідка стане у пригоді учням і вчителям-словесникам, студентам та всім, хто цікавиться поезією. Дослідження рекомендоване до друку рішенням вченої ради Кіровоградського державного технічного університету.

Барабаш С. Лірика кохання Ліни Костенко: спроба осягнення . - Кіровоград, 2003. - 83 с. - ISBN 966-583-068-6 Найшляхетніші почуття нашої сучасниці осмислюються у філософському і психологічному аспектах. Етика українського кохання - основний акцент літературознавчих розвідок, окремі з яких були опубліковані у фахових виданнях. Книга "Лірика кохання Ліни Костенко: спроба осягнення" запрошує до діалогу вчителів-словесників і всіх, хто небайдужий до поетичного мистецтва.

Барабаш С. Ліна Костенко: філософія поетичного живопису. - Кіровоград, 2003. - 95 с. - ISBN 966-96201-1-2 До книжки увійшли статті, присвячені творчості Ліни Костенко. У сфері уваги дослідника, кандидата філологічних наук, завідувача кафедри українознавства Кіровоградського державного технічного університету Світлани Барабаш - особливості мистецького оприявлення світу природи в ліричному просторі видатного художника слова. Деякі статті, що увійшли до книги, друкувалися в наукових збірниках і увазі читача пропонується без змін. Сподіваємося, літературознавчі роздуми стануть у пригоді вчителям-словесникам, студентам-філологам, а також усім, хто небайдужий до високого слова. Дослідження рекомендоване до друку рішенням вченої ради Кіровоградського державного технічного університету.

Костенко Л. Біла симфонія // День поезії. - К. : Рад. письменник, 1963. - С.92-93.

Костенко Л. "І день, і ніч, і мить, і вічність..." // День поезії. - К. : Рад. письменник, 1963. - С.93.

Костенко Л. "Обдарував присутністю, побув...": вірш-присвята // "Ми - люди майбутнього, ми - не минулі" : статті, рецензії, щоденники, спогади, поезії, листи / Л.М.Коваленко; упоряд. Н. Л. Калениченко, О. Б. Поліщук. - Дніпродзержинськ : ВД "Андрій", 2008. - С.481

Костенко Л. "Летять на землю грушки, як з рогаток": // З висоти поля: поезії. - К. : Рад. письменник, 1985. - С.81.

Костенко Л. Сувид // З висоти поля [Текст] : поезії. - К. : Рад. письменник, 1985. - С.124.

Костенко, Л. Пейзаж із пам'яті// Вічно молодий: збірник / уклад. П. І Осадчук. - К. : Рад. письменник, 1982. - С.129.

Костенко Л. "Я виросла у Київській Венеції" // Вічно молодий: збірник / уклад. П. І Осадчук. - К. : Рад. письменник, 1982. - С.128-129.

Костенко Л. Незнятий кадр незіграної ролі // Хвала труду: збірник поезій / упоряд. Т. Коломієць. - К. : Дніпро, 1985. - С.162-163.

Костенко Л. Вірші // Дитяча література. Твори українських письменників II пол. XX - поч. XXI століть : навч. посіб. / упоряд. Н. І. Богданець-Білокаленко. - К. : Слово, 2011. - С.94-99

Костенко, Л. Усе моє, все зветься Україна // Казки, вірші, оповідання : хрестоматія для позакл. читання для 1-4 кл. / ред.-упоряд. Ю. Є. Боримський. - К. : Калита, 2010. - С.108.

Костенко, Л. Вербові сережки // Казки, вірші, оповідання : хрестоматія для позакл. читання для 1-4 кл. / ред.-упоряд. Ю. Є. Боримський. - К. : Калита, 2010. - С.199.

Костенко, Л. Соловейко застудився // Барвисте життя : хрестоматія для читання дітям дошк. віку / упоряд. Л. Лохвицька, Т. Андрущенко. - Тернопіль : Мандрівець, 2014. - С.86. - (Бібліотека дошкільника).

Костенко, Л. Сю ніч зорі чомусь колючі // Золота осінь: вірші, оповідання, казки, загадки / ред.-упоряд. С. Вишенський. - К. : Веселка, 1989. - С. 17.

Костенко, Л. Віхола // Ой, весела в нас зима: збірка віршів, оповідань та казок / ред.-упоряд. С. Вишенський. - К. : Веселка, 1986. - С. 61.

Костенко, Л. Пасаж мовчання // Гумор і сатира: пародії, оповідання. памфлети, фейлетони / Ю.О.Івакін. - К. : Дніпро, 1986. - С.71.

Костенко, Л. Стрижаль абсолюті : з циклу "2x2=?" // Гумор і сатира: пародії, оповідання. памфлети, фейлетони / Ю.О.Івакін. - К. : Дніпро, 1986. - С.177.